

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական պալատի կողմից թիվ ԱՎԴ/3905/02/19 քաղաքացիական գործով 2024 թվականի մայիսի 07-ի կայացված որոշման պատճառաբանական մասի վերաբերյալ

07.05.2024 թվական

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական պալատը (այսուհետ՝ Վճռաբեկ դատարան), 2024 թվականի մայիսի 07-ին գրավոր ընթացակարգով քննելով «168 ԺԱՄ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերության (այսուհետ՝ Ընկերություն) վճռաբեկ բողոքը ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 11.02.2022 թվականի որոշման դեմ՝ ըստ Արարատի մարզպետ Գարիկ Սարգսյանի (այսուհետ նաև՝ Գարիկ Սարգսյան) հայցի ընդդեմ Ընկերության՝ պատվին և արժանապատվությանը պատճառված վնասը հատուցելու, զրպարտություն համարվող փաստացի տվյալները հրապարակայնորեն հերքելուն պարտավորեցնելու պահանջների մասին նույն պալատի ընդհանուր թվի մեծամասնությամբ որոշել է վճռաբեկ բողոքը բավարարել մասնակիորեն: Բեկանել ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 11.02.2022 թվականի որոշումն ու գործն ուղարկել ՀՀ Արարատի և Վայոց ձորի մարզերի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարան՝ նոր քննության:

Վճռաբեկ դատարանի դատավոր Էդ. Սեդրակյանս, համաձայն չլինելով վերը նշված որոշման պատճառաբանական մասի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանի դատավորների մեծամասնության կարծիքի հետ, ղեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածի 9-րդ և 10-րդ մասերով, շարադրում եմ իմ հատուկ կարծիքն այդ մասի վերաբերյալ:

1. Գործի դատավարական նախապատմությունը.

Դիմելով դատարան՝ Գարիկ Սարգսյանը պահանջել է Ընկերությանը պարտավորեցնել վճռի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո տասնօրյա ժամկետում հրապարակայնորեն հերքել հոդվածում («Նորից միջադեպ՝ Արարատի մարզպետի մասնակցությամբ» վերտառությամբ) հայցվորի վերաբերյալ զրպարտություն համարվող փաստացի տվյալները՝ տեղադրելով այդ նյութը Ընկերության ինտերնետային կայքում (www.168.am), Ընկերությունից բռնագանձել 2.000.000 ՀՀ դրամ՝ որպես զրպարտության համար փոխհատուցում:

Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի (այսուհետ՝ Դատարան) 02.08.2021 թվականի վճռով հայցը բավարարվել է մասնակիորեն՝ վճռվել է «Պարտավորեցնել «168 ԺԱՄ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությանը դատարանի վճռի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո տասնօրյա ժամկետում Հոդվածում /այն է՝ «Նորից միջադեպ՝ Արարատի մարզպետի մասնակցությամբ», «Ինչու ոստիկանությունը քրեական գործ չհարուցեց վարսավիրին ծեծի ենթարկելու միջադեպի առնչությամբ» վերտառությամբ/ Հայցվորի պատիվն ու արժանապատվությունը արատավորող /զրպարտող/ փաստացի տվյալները «Հերքում» խորագրի ներքո տեղադրել «168 ԺԱՄ» ՍՊ ընկերության ինտերնետային կայքում (www.168.am)՝ հետևյալ բովանդակությամբ. «168.am» լրատվական կայքում հրապարակված՝ «Նորից միջադեպ՝ Արարատի մարզպետի մասնակցությամբ», «Հերթական ծեծկոտուքի միջադեպն է գրանցվել Արարատի մարզպետ Գարիկ Սարգսյանի մասնակցությամբ: Դեպքը տեղի է ունեցել օրերս՝ մարզպետի հայրենի Նոր կյանք համայնքում», «Վարսավիրանոցի աշխատակիցը բացատրում է, որ հերթում սպասողներ կան, և բարեկրթորեն ներողություն է խնդրում մարզպետից: Նա էլ վիրավորված իր հանդեպ շարքային վերաբերմունքից՝ անխոս ու վրդովված դուրս է գալիս վարսավիրանոցից ու կես ժամ անց իրեն

մերժած վարսավիրի մոտ հաշիվ մաքրելու է ուղարկում վարորդին», «Մարզպետի թասիբի» համար վարսավիր Սերոբը ծեծի է ենթարկվում հենց մուտքի մոտ, և ծեծի ենթարկող Արմեն Դավթյան անունով տղամարդը, ով, ասում են, ոչ թե վարորդն է, այլ եղբայրը, ծեծկռտուքից հետո սպանում է Սերոբին՝ այդ գյուղ ոտք չդնել, ասում է՝ «ամեն անգամ էս գյուղ գալուցդ նորից ծեծ ես ուտելու ու գնաս», «Սակայն այս ամենով, ինչպես ասում են՝ «կինոն չի ավարտվում». վրեժխնդիր մարզպետը որոշում է նաև փակել տալ վարսավիրանոցը, արդեն քանի օր է՝ Սերոբի ածելիին ու մկրատին սովոր գյուղի բնակիչները վրդովված պատմում են միջադեպի մասին ու զարմացած են, որ Սերոբն այդպես էլ վախից Նոր կյանք ոտք չի դնում», «Միջադեպից օրեր անց վարսավիր Սերոբի լռությունը հուշում է, որ դեպքերի հետագա զարգացում չի եղել, երիտասարդը վախից կամ հետագա քաշքշուկներից խուսափելու համար հրաժարվել է դիմել ոստիկանություն» տեղեկությունը չի համապատասխանում իրականությանը»: Հերքման տեղակայման, ձևավորման, տառատեսակի չափը ու տեսակը չպետք է զիջի «168.am» լրատվական կայքում հրապարակված հոդվածների տեղեկատվությանը:

Հայցապահանջը մնացած մասով մերժել: «168 ԺԱՄ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունից հոգուտ հայցվոր Գարիկ Սարգսյանի բռնագանձել 700.000 (...) ՀՀ դրամ՝ որպես փոխհատուցման գումար: «168 ԺԱՄ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունից հոգուտ հայցվոր Գարիկ Մանացականի Սարգսյանի բռնագանձել 18.000 (...) ՀՀ դրամ՝ որպես նախապես վճարված պետական տուրքի գումար: Դատական ծախսերի հարցը մնացած մասով համարել լուծված»:

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի (այսուհետ՝ Վերաքննիչ դատարան) 11.02.2022 թվականի որոշմամբ Ընկերության վերաքննիչ բողոքը մերժվել է, և Դատարանի 02.08.2021 թվականի վճիռը թողնվել է անփոփոխ:

Վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել Ընկերությունը (ներկայացուցիչ Արամազդ Կիվիրյան):

Վճռաբեկ բողոքի պատասխան է ներկայացրել Գարիկ Սարգսյանը:

2. Վճռաբեկ բողոքի հիմքը, հիմնավորումները և պահանջը.

Սույն վճռաբեկ բողոքը քննվում է հետևյալ հիմքերի սահմաններում ներքոհիշյալ հիմնավորումներով.

Վերաքննիչ դատարանը խախտել է Սահմանադրության 42-րդ և 78-րդ հոդվածները, 81-րդ հոդվածի 1-ին մասը, «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) 10-րդ հոդվածի 1-ին կետը, «Չանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածը, 4-րդ հոդվածի 1-ին մասը, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի 1-ին կետն ու 1087.1-րդ հոդվածը:

Բողոքը բերած անձը նշված հիմքի առկայությունը պատճառաբանել է հետևյալ հիմնավորումներով.

Վերաքննիչ դատարանն արձանագրել է, որ «168.am» ինտերնետային կայքէջում 25.11.2019 թվականին հրապարակված հոդվածի վերտառությունը («Նորից միջադեպ՝ Արարատի մարզպետի մասնակցությամբ»), հոդվածում որպես զրպարտություն որակված արտահայտությունների համատեքստը և բովանդակությունը վկայում են այն մասին, որ պատասխանողը, հանդիսանալով լրատվական գործունեություն իրականացնող անձ, միտումնավոր քննադատության թիրախ է դարձրել հայցվորին՝ վերջինիս վերագրելով կոնկրետ ու հստակ ուղղվածություն ունեցող այնպիսի գործողություններ և վարքագիծ, որ յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում անձի, այն էլ պաշտոնատար անձի արժանապատվությունը փաստացի տվյալների տարածման միջոցով արատավորելը, նրան հանցանքի կամ զանցանքի մեջ մեղադրելն առանց բացառությունների պետք է ունենա ծանրակշիռ ու բավարար փաստական կազմ, մինչդեռ հայցվորին հասցեագրված գործողությունները զուրկ են փաստական հիմքից, հետևաբար նաև անընդունելի են:

Վերաքննիչ դատարանը եզրահանգումներ կատարելիս հաշվի չի առել վիճարկվող հոդվածում տեղ գտած մի շարք արտահայտություններ, որոնցից ուղղակիորեն ակնհայտ է, որ «168.am» ինտերնետային կայքէջում տեղ գտած հոդվածի հիմքում ընկած են կայքին այլ անձանց կողմից փոխանցված տեղեկություններ, որոնց հիման վրա ձևավորվել են հոդվածում տեղ գտած գնահատող դատողությունները, մասնավորապես՝ նշվել են հետևյալ արտահայտությունները՝ «168.am-ին հասած տեղեկությունով», «գյուղի բնակիչները վրդովված պատմում են միջադեպի մասին ու զարմացած են», «վարսավիր Սերոբի հետ մեզ հաջողվեց կապի դուրս գալ, երիտասարդը չհերքեց մեր տեղեկությունը, սակայն չցանկացավ որևէ բառ խոսել իր հետ կատարվածի մասին»:

Վերաքննիչ դատարանը չի անդրադարձել «168.am» ինտերնետային կայքէջում 11.12.2019 թվականին հրապարակված «Ինչու ոստիկանությունը քրեական գործ չհարուցեց վարսավիրին ծեծի ենթարկելու միջադեպի առնչությամբ» վերտառությամբ հոդվածում տեղ գտած «168.am-ը հանրայնացրեց մարզպետ Գարիկ Սարգսյանի մասնակցությամբ հերթական սկանդալային միջադեպի կոծկված թեման» արտահայտությանը, որից հետևում է, որ լրատվական գործունեություն իրականացնելիս պատասխանողը կատարել է իր վրա դրված պարտականությունը և հանրության համար լուսաբանել է իրեն փոխանցված տեղեկությունները, այլ ոչ թե հայցվորին զրպարտելու միտում է ունեցել:

Վերաքննիչ դատարանը հաշվի չի առել նաև, որ Դատարանը վճռում չի անդրադարձել նույն հոդվածում տեղ գտած այն կարևոր հատվածին, որ վարսավիրի հայրը՝ Ռազմիկ Բարֆյանը, «Ազատությանը» տված հարցազրույցով ոչ միայն հաստատել է որդու հետ կատարվածը, այլև «168.am»-ի հրապարակումն ամբողջությամբ հաստատող նոր մանրամասներ էր հրապարակել, որոնք առնչվում էին Արարատի մարզպետին և նրա վարորդին:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցման և պաշտոնատար անձի քննադատության առնչությամբ Վերաքննիչ դատարանի կողմից տրվել են այնպիսի մեկնաբանություններ, որոնք չեն բխում թիվ ԵԿԴ/2293/02/10 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.04.2012 թվականի որոշմամբ տրված իրավական մեկնաբանություններից:

Պատիվը և արժանապատվությունն արատավորելու դիտավորության առնչությամբ Վերաքննիչ դատարանի կողմից տրվել են այնպիսի մեկնաբանություններ, որոնք չեն բխում թիվ ԵԿԴ/0807/02/11 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.07.2013 թվականի որոշմամբ տրված իրավական մեկնաբանություններից:

Վերոգրյալի հիման վրա բողոք բերած անձը պահանջել է բեկանել Վերաքննիչ դատարանի 11.02.2022 թվականի որոշումը և կայացնել նոր դատական ակտ՝ Դատարանի վճիռը մասնակիորեն՝ բավարարված հայցապահանջների մասով, բեկանել ու փոփոխել այն՝ հայցն ամբողջությամբ մերժել:

2.1. Վճռաբեկ բողոքի պատասխանի հիմքերը և հիմնավորումները.

Գարիկ Սարգսյանը ներկայացրել է վճռաբեկ բողոքի պատասխան՝ հայտնելով, որ հոդվածում տեղ գտած հայտարարությունները հիմնված չեն ստույգ փաստերի վրա, դրանց ճշմարտացիության ստուգման համար համապատասխան ջանքեր չեն գործադրվել, մինչև հոդվածը հրապարակելը պատասխանողն անհրաժեշտ միջոցներ չի ձեռնարկել պարզելու իր կողմից արված արտահայտությունների ճշմարտացիությունը և հիմնավորվածությունը, ինչը չի կարող գնահատվել որպես բարեխիղճ վարքագծի դրսևորում ու բավարար է՝ հետևություն անելու, որ արտահայտությունները կատարվել են դրանց ոչ հավաստի լինելու փաստի իմացությամբ, տուժողին վնաս պատճառելու դիտավորությամբ:

իր հերթին հրապարակված փաստացի տվյալներն իրականությանը չհամապատասխանելու, ոչ հավաստի լինելու մասին է վկայում Ոստիկանության Արարատի բաժնի 06.12.2019 թվականի «Քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին» որոշումը:

Բացի այդ, պատասխանողը հղում չի կատարել տեղեկատվության աղբյուրին, բավարարվել է ««168.am»-ին հասած տեղեկությունով», «գյուղի բնակիչները վրդովված պատմում են միջադեպի մասին ու զարմացած են» արտահայտությունների շարադրանքով:

Պատասխանողը ոչ միայն չի հերքել հոդվածում տեղ գտած՝ իրականությանը չհամապատասխանող տեղեկությունները, այլև 11.12.2019 թվականին «168.am» ինտերնետային կայքէջում հրապարակել է «Ինչու ոստիկանությունը քրեական գործ չհարուցեց վարսավիրին ծեծի ենթարկելու միջադեպի առնչությամբ» վերնագրով ևս մեկ հոդված 11.12.2019 թվականին այն դեպքում, երբ «Քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին» որոշումը կայացվել է 06.12.2019 թվականին՝ հիմքում դնելով հանցագործության դեպքի բացակայության փաստը: Այսինքն՝ պատասխանողը «Ինչու ոստիկանությունը քրեական գործ չհարուցեց վարսավիրին ծեծի ենթարկելու միջադեպի առնչությամբ» վերնագրով հոդվածը հրապարակել է՝ գիտակցելով ծեծի բացակայության և հոդվածում տեղ գտած տվյալների՝ զրպարտություն լինելու մասին:

Դատարանում պատասխանողը, պատշաճ ծանուցված լինելով դատական նիստերի վայրի և ժամանակի մասին, չի ներկայացել դատական նիստերին, չի ներկայացրել հայցադիմումի պատասխան, գրավոր կամ բանավոր առարկություններ, հետևաբար հերքվում է նյութական փոխհատուցումն առանց պատճառաբանության սահմանելու վերաբերյալ բողոքաբերի պնդումը:

Վճռաբեկ դատարանին խնդրել է վճռաբեկ բողոքը մերժել:

3. Վճռաբեկ բողոքի քննության համար նշանակություն ունեցող փաստը.

Վճռաբեկ բողոքի քննության համար էական նշանակություն ունեն հետևյալ փաստերը՝

1) Ընկերությունը 25.11.2019 թվականին «168.am» ինտերնետային կայքէջում հրապարակել է «Նորից միջադեպ՝ Արարատի մարզպետի մասնակցությամբ» վերտառությամբ հոդված հետևյալ բովանդակությամբ. «Հերթական ծեծկռտուքի միջադեպն է գրանցվել Արարատի մարզպետ Գարիկ Սարգսյանի մասնակցությամբ: Դեպքը տեղի է ունեցել օրերս՝ մարզպետի հայրենի Նոր կյանք համայնքում: **168.am**-ին հասած տեղեկությունով՝ մարզպետը վարչապետի հետ «Հրաշք այգի» ռեստորանում նրա թիկնապահի հարսանիքին մասնակցելուց ժամ առաջ զանգ է ստանում, թե Ջերմուկից վերադարձող վարչապետի գլխավորած պատվիրակությանը պետք է դիմավորի մազպետարանում: Դրանից հետո որոշում է հապճեպ մտնել գյուղի վարսավիրանոց՝ «կանտովկան դզել տալու»: Վարսավիրանոցի աշխատակիցը բացատրում է, որ հերթում սպասողներ կան, և բարեկրթորեն ներողություն է խնդրում մարզպետից: Նա էլ վիրավորված իր հանդեպ շարքային վերաբերմունքից՝ անխոս ու վրդովված դուրս է գալիս վարսավիրանոցից ու կես ժամ անց իրեն մերժած վարսավիրի մոտ հաշիվ մաքրելու է ուղարկում վարորդին: «Մարզպետի թասիբի» համար վարսավիր Սերոբը ծեծի է ենթարկվում հենց մուտքի մոտ, և ծեծի ենթարկող Արմեն Դավթյան անունով տղամարդը, ով, ասում են, ոչ թե վարորդն է, այլ եղբայրը, ծեծկռտուքից հետո սպառնում է Սերոբին՝ այդ գյուղ ոտք չդնել, ասում է՝ «ամեն անգամ էս գյուղ գալուցդ նորից ծեծ ես ուտելու ու գնաս»: Սակայն այս ամենով, ինչպես ասում են՝ «կինոն չի ավարտվում». վրեժխնդիր մարզպետը որոշում է նաև փակել տալ վարսավիրանոցը, արդեն քանի օր է՝ Սերոբի ածելիին ու մկրատին սովոր գյուղի բնակիչները վրդովված պատմում են միջադեպի մասին ու զարմացած են, որ Սերոբն այդպես էլ վախից Նոր կյանք ոտք չի դնում: Ի դեպ, վարսավիր Սերոբի հետ մեզ հաջողվեց կապի դուրս գալ, երիտասարդը չհերքեց մեր տեղեկությունը, սակայն չցանկացավ որևէ բան խոսել իր հետ կատարվածի մասին, վախից, թե պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել միջադեպից հետո, հետաքրքրվեցինք երիտասարդից,

նա միայն ասաց, որ հաճախորդներին արդեն իր գյուղում է սպասարկում և խոսելու ժամանակ չունի: Վարսավիր Սերոբը Նոր կյանքի կողքի գյուղից է՝ Տափերականից: Միջադեպից օրեր անց վարսավիր Սերոբի լուծությունը հուշում է, որ դեպքերի հետագա զարգացում չի եղել, երիտասարդը վախից կամ հետագա քաջքշուկներից խուսափելու համար հրաժարվել է դիմել ոստիկանության» (**հատոր 1-ին, գ.թ. 26, 27**).

2) հայցվորը 26.11.2019 թվականին հողվածում տեղ գտած՝ իրականությանը համապատասխանող տեղեկությունները հրապարակավ, նույն հարթակով հերքելու մասին պահանջ է հասցեագրել «168.am» լրատվական կայքին (**հատոր 1-ին, գ.թ. 71-74**).

3) Ոստիկանության Արարատի բաժնի 06.12.2019 թվականի «Քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին» որոշմամբ «Մարզպետի կանտովկան արտահերթ չդգելու համար ծեծել են վարսավիրին և արտաքսել գյուղից» վերտառությամբ «168.am»-ում տպագրված հողվածի վերաբերյալ նախապատրաստված նյութերով քրեական գործ հարուցելը մերժվել է՝ հանցագործության դեպքի բացակայության հիմքով՝ արձանագրելով, որ հիմնավորվել է, որ Արարատի մարզպետ Գարիկ Սարգսյանի ցուցումով վարսահարդար Սերոբ Բարձրյանի նկատմամբ երբևէ բռնություն չեն գործադրել, նրան չեն սպառնացել, գյուղից չեն արտաքսել, հետևաբար նախապատրաստված նյութերում բացակայում է հանցագործության դեպքը (**հատոր 1-ին, գ.թ. 32-36**).

4) Ընկերությունը 11.12.2019 թվականին «168.am» ինտերնետային կայքէջում հրապարակել է «Ինչու ոստիկանությունը քրեական գործ չհարուցեց վարսավիրին ծեծի ենթարկելու միջադեպի առնչությամբ» վերնագրով հողված (**հատոր 1-ին, գ.թ. 28, 29**):

4. Հատուկ կարծիքի հիմնավորումները՝

Տվյալ դեպքում Ընկերությունը հայցվորի վերաբերյալ հրապարակել է հետևյալ վերտառությամբ երկու հողված՝

➤ 25.11.2019 թվականին՝ «Նորից միջադեպ՝ Արարատի մարզպետի մասնակցությամբ»,

➤ 11.12.2019 թվականին՝ «Ինչու ոստիկանությունը քրեական գործ չհարուցեց վարսավիրին ծեծի ենթարկելու միջադեպի առնչությամբ»:

Արարատի մարզպետ Գարիկ Սարգսյանը հայց է ներկայացրել Դատարան ընդդեմ Ընկերության՝ խնդրելով Ընկերությանը պարտավորեցնել դատարանի վճռի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո տասնօրյա ժամկետում հրապարակայնորեն հերքել «Նորից միջադեպ՝ Արարատի մարզպետի մասնակցությամբ» վերտառությամբ հողվածում իր վերաբերյալ զրպարտություն համարվող փաստացի տվյալները, տեղադրելով այդ նյութը «168 ԺԱՄ» ՍՊԸ-ի ինտերնետային կայքում (168.am), «168 ԺԱՄ» ՍՊԸ-ից բռնագանձել 2.000.000 ՀՀ դրամ՝ որպես զրպարտության համար փոխհատուցում:

Որպես հայցի իրավական հիմք հայցվորը վկայակոչել է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հողվածը: Հայցադիմումում և հայցադիմումի հստակեցում թույլատրելու միջնորդությամբ հայցվորի կողմից որպես զրպարտություն որակված արտահայտություններն ունեն հետևյալ բովանդակությունը՝ ««Վերջական ծեծկոտորքի միջադեպն է գրանցվել Արարատի մարզպետ Գարիկ Սարգսյանի մասնակցությամբ: Դեպքը տեղի է ունեցել օրերս՝ մարզպետի հայրենի Նոր կյանք համայնքում: Վարսավիրանոցի աշխատակիցը բացատրում է, որ հերթում սպասողներ կան, և բարեկրթորեն ներողություն է խնդրում մարզպետից: Նա էլ վիրավորված իր հանդեպ շարքային վերաբերմունքից՝ անխոս ու վրդովված դուրս է գալիս վարսավիրանոցից ու կես ժամ անց իրեն մերժած վարսավիրի մոտ հաշիվ մաքրելու է ուղարկում վարորդին: «Մարզպետի թասիբի» համար վարսավիր Սերոբը ծեծի է ենթարկվում հենց մուտքի մոտ, և ծեծի ենթարկող Արմեն Դավթյան անունով տղամարդը, ով, ասում են, ոչ թե վարորդն է, այլ եղբայրը, ծեծկոտորքից հետո սպառնում է Սերոբին՝ այդ գյուղ ոտք չդնել,

ասում է՝ «ամեն անգամ էս գյուղ գալուցդ նորից ծեծ ես ուրելու ու գնաս»: Սակայն այս ամենով, ինչպես ասում են՝ «կինոն չի ավարտվում»։ Վրեժխնդիր մարզպետը որոշում է նաև փակել փալ վարսավիրանոցը, արդեն քանի օր է՝ Սերոբի ածելիին ու մկրատին սովոր գյուղի բնակիչները վրդովված պատմում են միջադեպի մասին ու զարմացած են, որ Սերոբն այդպես էլ վախից Նոր կյանք ուրք չի դնում: Միջադեպից օրեր անց վարսավիր Սերոբի լռությունը հուշում է, որ դեպքերի հետագա զարգացում չի եղել, երիտասարդը վախից կամ հետագա քաշքշուկներից խուսափելու համար հրաժարվել է դիմել ոստիկանություն»:

Դատարանը, ի թիվս այլնի, արձանագրելով, որ «ՀՀ ոստիկանության Արարատի բաժնում նախապատրաստված նյութերով 06.12.2019թ. քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշմամբ հիմնավորվել է, որ հողվածի վերոնշյալ փաստական փյալները իրականությանը չեն համապատասխանում», եզրահանգել է, որ հողվածներում արված արտահայտություններն արատավորող են և զրպարտչական բնույթ կրող:

Դատարանի 02.08.2021 թվականի վճռով հայցը բավարարվել է մասնակիորեն՝ վճռվել է պատասխանողին պարտավորեցնել ««Հողվածում (այն է՝ «Նորից միջադեպ՝ Արարատի մարզպետի մասնակցությամբ», «Ինչու ոստիկանությունը քրեական գործ չհարուցեց վարսավիրին ծեծի ենթարկելու միջադեպի առնչությամբ» վերաբերողությամբ) հայցվորի պատիվն ու արժանապատվությունը արատավորող (զրպարտող) փաստացի փյալները «Հերքում» խորագրի ներքո տեղադրել «168 ԺԱՄ» ՍՊԸ ինտերնետային կայքում (www.168.am)՝ հետևյալ բովանդակությամբ. «168.am» լրատվական կայքում հրատարակված՝ «Նորից միջադեպ՝ Արարատի մարզպետի մասնակցությամբ», «Հերթական ծեծկոտորքի միջադեպն է գրանցվել Արարատի մարզպետ Գարիկ Սարգսյանի մասնակցությամբ: Դեպքը տեղի է ունեցել օրերս՝ մարզպետի հայրենի Նոր կյանք համայնքում», «Վարսավիրանոցի աշխատակիցը բացատրում է, որ հերթում սպասողներ կան, և բարեկրթորեն ներողություն է խնդրում մարզպետից: Նա էլ վիրավորված իր հանդեպ շարքային վերաբերմունքից՝ անխոս ու վրդովված դուրս է գալիս վարսավիրանոցից ու կես ժամ անց իրեն մերժած վարսավիրի մոտ հաշիվ մաքրելու է ուղարկում վարորդին», «Մարզպետի թասիբի» համար վարսավիր Սերոբը ծեծի է ենթարկվում հենց մուտքի մոտ, և ծեծի ենթարկող Արմեն Դավթյան անունով տղամարդը, ով, ասում են, ոչ թե վարորդն է, այլ եղբայրը, ծեծկոտորքից հետո սպառնում է Սերոբին՝ այդ գյուղ ուրք չդնել, ասում է՝ «ամեն անգամ էս գյուղ գալուցդ նորից ծեծ ես ուրելու ու գնաս», «Սակայն այս ամենով, ինչպես ասում են՝ «կինոն չի ավարտվում»։ Վրեժխնդիր մարզպետը որոշում է նաև փակել փալ վարսավիրանոցը, արդեն քանի օր է՝ Սերոբի ածելիին ու մկրատին սովոր գյուղի բնակիչները վրդովված պատմում են միջադեպի մասին ու զարմացած են, որ Սերոբն այդպես էլ վախից Նոր կյանք ուրք չի դնում», «Միջադեպից օրեր անց վարսավիր Սերոբի լռությունը հուշում է, որ դեպքերի հետագա զարգացում չի եղել, երիտասարդը վախից կամ հետագա քաշքշուկներից խուսափելու համար հրաժարվել է դիմել ոստիկանություն» տեղեկությունը չի համապատասխանում իրականությանը»: Հայցապահանջը մնացած մասով մերժել: «168 ԺԱՄ» ՍՊԸ-ից հօգուտ հայցվոր Գարիկ Սարգսյանի բռնագանձել 700.000 ՀՀ դրամ՝ որպես փոխհատուցման գումար»:

Վերաքննիչ դատարանը, ի թիվս այլնի, արձանագրել է, որ «Պատասխանողը, հանդիսանալով լրատվական գործունեություն իրականացնող անձ, (...) չի ապացուցել (...), որ մինչ հայցվորի վերաբերյալ փաստացի փյալներ հրատարակելը ձեռնարկել է այնպիսի միջոցներ, որոնք հնարավորություն են ընձեռել վերջինիս հանգելու հետևության այն մասին, որ փաստացի այդ փյալները կարող էին համապատասխանել իրականությանը: Այսինքն՝ փյալ դեպքում հողվածում տեղ գտած հայտարարությունների (...) ճշմարտացիության ստուգման համար համապատասխան ջանքեր չեն գործադրվել, պատասխանողը մինչ հողվածը հրատարակելն անհրաժեշտ միջոցներ չի ձեռնարկել՝ պարզելու իր կողմից արված

արտահայտությունների ճշմարտությունը և հիմնավորվածությունը, ինչը չի կարող գնահատվել որպես բարեխիղճ վարքագծի դրսևորում, ինչը բավարար է՝ հետևություն անելու, որ արտահայտությունները կատարվել են դրանց ոչ հավաստի լինելու փաստի իմացությամբ, փուժողին վնաս պատճառելու դիտավորությամբ: Իր հերթին ներկայացված փաստացի տվյալները իրականությանը չհամապատասխանելու, այսինքն՝ ոչ հավաստի լինելու մասին է վկայում նաև ՀՀ Ոստիկանության Արարատի բաժնի՝ «Քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին» 06.12.2019 թվականի որոշումը, դրանում տեղ գրած բացատրությունները, այդ թվում՝ հայցվորի վերաբերյալ հողվածում որպես փուժող ներկայացված անձի բացատրությունները»:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ Վերաքննիչ դատարանը եզրահանգել է, որ «փաստացի տվյալներ հրապարակած անձը չի ապացուցել իր կողմից ձեռնարկված հնարավոր առավելագույն միջոցների գործադրման արդյունքում կատարված արտահայտությունների՝ իրականությանը համապատասխանելու հավանականությունը, բացակայում է նաև այդ տվյալները «հավասարակշռված և բարեխիղճորեն ներկայացնելու» պայմանը, (...): Այսինքն՝ տվյալ դեպքում բացակայում է զրպարտության դեպքում պատասխանատվությունից ազատելու լրացուցիչ փաստակազմը»:

Վճռաբեկ դատարանը, 07.05.2024 թվականին կայացված որոշմամբ արձանագրել է, որ «(...) անդրադառնալով 25.11.2019 թվականին հրապարակված հողվածի վերաբերյալ ստորադաս դատարանների եզրահանգումների իրավաչափությանը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ, ի տարբերություն 11.12.2019 թվականին հրապարակված հողվածի, 25.11.2019 թվականի հողվածը հրապարակվել է նախքան «Քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին» 06.12.2019 թվականի որոշումը կայացնելը:

Ավելին՝ ժամանակագրական նման հաջորդականության վերաբերյալ փաստն առհասարակ քննարկման առարկա չի դարձվել, 25.11.2019 թվականին հրապարակված հողվածի առնչությամբ զրպարտությունը բացառող լրացուցիչ փաստակազմի բացահայտում և գնահատում Վերաքննիչ դատարանն ըստ էության չի իրականացրել, չի անդրադարձել դիտավորության բացակայության վերաբերյալ Ընկերության ներկայացրած փաստարկներին:

Մինչդեռ Վճռաբեկ դատարանի գնահատմամբ գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող հանգամանքների թվում անհրաժեշտ էր դիտարկել Ընկերության կողմից ձեռնարկված միջոցները, մասնավորապես այն, որ, ըստ հողվածի, Ընկերությունը կապ է հաստատել ենթադրյալ ծեծի ենթարկված անձի հետ, ով, ըստ Ընկերության, չնայած չի հաստատել, սակայն չի էլ հերքել ենթադրյալ ծեծի վերաբերյալ լուրը:

Ըստ այդմ, հաշվի առնելով նաև այլ անձանց հետ հարցազրույցները, անհրաժեշտ էր ամբողջության մեջ դիտարկել և գնահատել՝ արդյո՞ք դիտավորության բացակայության վերաբերյալ Ընկերության ներկայացրած փաստարկները ողջամտորեն կարող էին համարվել բավարար՝ հրապարակված փաստերի ճշմարտությունն ու հիմնավորվածությունը ստուգելուն ուղղված պարտականության կատարված լինելն արձանագրելու համար:

Դրանից ելնելով՝ Վերաքննիչ դատարանը պետք է պարզեր, թե արդյո՞ք լրագրողը վիճահարույց նյութը հրապարակելուց առաջ բարեխիղճորեն կատարել է իր սեփական քննությունը, և այդ իմաստով արդյո՞ք կարելի էր փաստել, որ լրագրողն ազատված էր իր հայտարարությունների փաստական հանգամանքները ստուգելու լրագրողական պարտականությունից՝ հաշվի առնելով տեղեկատվության իր աղբյուրների հուսալիության ու իսկության աստիճանը գնահատելու լրատվամիջոցի ողջամիտ հնարավորությունը:

Վճռաբեկ դատարանի նման հետևությունը պայմանավորված է նաև նրանով, որ լրատվական գործունեություն իրականացանողներն ունեն կարևոր առաքելություն՝ բավարարելու հանրության տեղեկացված լինելու իրավունքը և հաճախ չեն կարող համոզված

լինել վկայակոչված փաստի ճշմարտացիության մեջ՝ մինչ դրա հրապարակումը կամ հեռարձակումը:

Վկայակոչված փաստական հանգամանքներն անտեսվել են ստորադաս դատարանների կողմից, ինչն ազդել է գործի ելքի վրա:

Վերոշարադրյալը հաշվի առնելով՝ Վճռաբեկ դատարանը եզրակացնում է, որ 25.11.2019 թվականին հրապարակված հոդվածի առնչությամբ առկա է գործի նոր քննության անհրաժեշտություն, որպիսի պայմաններում փոխհատուցման վերաբերյալ վճռաբեկ բողոքի փաստարկներին Վճռաբեկ դատարանը չի անդրադառնում:

Ինչ վերաբերում 11.12.2019 թվականին հրապարակված հոդվածի վերաբերյալ վճռաբեկ բողոքի հիմնավորումներին այն մասին, որ Վերաքննիչ դատարանը չի անդրադարձել «168.am» ինտերնետային կայքէջում 11.12.2019 թվականին հրապարակված հոդվածում տեղ գտած «168.am-ը հանրայնացրեց մարզպետ Գարիկ Սարգսյանի մասնակցությամբ հերթական սկանդալային միջադեպի կոծկված թեման» արտահայտությանը, որից հետևում է, որ լրատվական գործունեություն իրականացնելիս պարասիսանողը կարարել է իր վրա դրված պարտականությունը և հանրության համար լուսաբանել է իրեն փոխանցված տեղեկությունները, այլ ոչ թե հայցվորին զրպարտելու միտում է ունեցել, ապա Վճռաբեկ դատարանը նախ հարկ է համարում նշել, որ ինչպես հայցադիմումով, այնպես էլ հայցի առարկան հստակեցնելու միջնորդությամբ հայցվորը պահանջել է Ընկերությանը պարտավորեցնել հերքել բացառապես «Նորից միջադեպ՝ Արարափի մարզպետի մասնակցությամբ» վերառությամբ 25.11.2019 թվականի հոդվածում հայցվորի վերաբերյալ զրպարտություն համարվող փաստացի տվյալները:

Միաժամանակ այդ արտահայտությունների՝ որպես զրպարտություն գնահատելու չափանիշների առկայությունը պետք է գնահատել հենց արտահայտության հրապարակման ժամանակ՝ 25.11.2019 թվականի դրությամբ:

Ավելին՝ 11.12.2019 թվականի հոդվածը հրապարակվել է «Քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին» 06.12.2019 թվականի որոշումը կայացնելուց հետո, այսինքն՝ այն ժամանակ, երբ «168.am»-ում տպագրված հոդվածի վերաբերյալ նախապարաստված նյութերով քրեական գործ հարուցելը մերժվել է՝ հանցագործության դեպքի բացակայության հիմքով, ուստի այս հոդվածի կապակցությամբ բարեխղճության գնահատման հիմքերը չեն նույնանում 25.11.2019 թվականի դրությամբ հրապարակված հոդվածի հիմքերի հետ:

Հետևաբար 11.12.2019 թվականին հրապարակված հոդվածի բովանդակությամբ 25.11.2019 թվականի դրությամբ հրապարակված հոդվածի հրապարակման համար Ընկերության բարեխղճությունը հիմնավորվելու վերաբերյալ վճռաբեկ բողոքի փաստարկները Վճռաբեկ դատարանը գնահատում է չհիմնավորված»:

Վճռաբեկ դատարանի դատավոր Էդ. Սեդրակյանս, համաձայն չլինելով վերը նշված որոշման պատճառաբանական մասում Վճռաբեկ դատարանի դատավորների մեծամասնության արտահայտած կարծիքի հետ, շարադրում եմ իմ հատուկ կարծիքը դրա վերաբերյալ:

1/ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունում մարդը բարձրագույն արժեք է: Մարդու անօտարելի արժանապատվությունն իր իրավունքների և ազատությունների անքակտելի հիմքն է:

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների հարգումն ու պաշտպանությունը հանրային իշխանության պարտականություններն են:

Սահմանադրության 23-րդ հոդվածի համաձայն՝ մարդու արժանապատվությունն անխախտելի է:

Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր կարծիքն ազատ արտահայտելու իրավունք: Այս իրավունքը ներառում է սեփական կարծիք ունենալու, ինչպես նաև առանց պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջամտության և անկախ պետական սահմաններից՝ տեղեկատվության որևէ միջոցով տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատությունը:

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) 10-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի ազատորեն արտահայտվելու իրավունք: Այս իրավունքը ներառում է սեփական կարծիք ունենալու, տեղեկություններ և գաղափարներ ստանալու և տարածելու ազատությունը՝ առանց պետական մարմինների միջամտության և անկախ սահմաններից (...):

Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ այս ազատությունների իրականացումը, քանի որ այն կապված է պարտավորությունների և պատասխանատվության հետ, կարող է պայմանավորվել այնպիսի ձևականություններով, պայմաններով, սահմանափակումներով կամ պատժամիջոցներով, որոնք նախատեսված են օրենքով և անհրաժեշտ են ժողովրդավարական հասարակությունում՝ ի շահ պետական անվտանգության, տարածքային ամբողջականության կամ հասարակության անվտանգության, անկարգությունները կամ հանցագործությունները կանխելու, առողջությունը կամ բարոյականությունը, ինչպես և այլ անձանց հեղինակությունը կամ իրավունքները պաշտպանելու, խորհրդապահական պայմաններով ստացված տեղեկատվության բացահայտումը կանխելու կամ արդարադատության հեղինակությունն ու անաչառությունը պահպանելու նպատակով:

Ըստ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (այսուհետ՝ Եվրոպական դատարան)՝ ազատորեն արտահայտվելու իրավունքն ընկած է ժողովրդավարական հասարակության հիմքում: Այն ժողովրդավարական հասարակության, ինչպես նաև յուրաքանչյուր անհատի զարգացման հիմնական պայմաններից մեկն է: Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածը երաշխավորում է ոչ միայն այն տեղեկությունները և գաղափարները, որոնք ընդունվում են բարյացակամությամբ կամ անտարբերությամբ, այլ նաև այն տեղեկությունները և գաղափարները, որոնք ցնցում կամ անհանգստություն են պատճառում պետությանը կամ հասարակության տարբեր խմբերին, այդպիսին են բազմակարծությունը, հանդուրժողականությունը և լայնախոհությունը, առանց որոնց չկա ժողովրդավարական հասարակություն (*տե՛ս Լինգենսն ընդդեմ Ավստրիայի գործով Եվրոպական դատարանի 08.07.1986 թվականի վճիռը, պարբ. 41*):

Միաժամանակ, Եվրոպական դատարանը բազմիցս նշել է, որ ազատորեն արտահայտվելու իրավունքը բացարձակ իրավունք չէ: Ազատ արտահայտվելու իրավունքը չի կարող գոյություն ունենալ մեկուսացման պայմաններում, այն պետք է հավասարակշռվի հասարակության և պետության կենսական շահերի, ինչպես նաև մարդու այլ հիմնարար իրավունքների հետ: Այդ իսկ պատճառով Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետը սահմանում է, որ ազատորեն արտահայտվելու իրավունքի իրականացումը կապված է պարտավորությունների և պատասխանատվության հետ և կարող է պայմանավորվել ձևականություններով, պայմաններով, սահմանափակումներով կամ պատժամիջոցներով:

Եվրոպական դատարանը, անդրադառնալով մարդու արժանապատվության իրավական բովանդակության բացահայտման հիմնահարցին, նշել է, որ Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի վերաբերյալ Եվրոպական դատարանի զարգացրած իրավունքն ընդհանուր առմամբ ճանաչում

է անձնական կյանքի և դրա հետ կապված արժեքների կարևորությունը: Այդ արժեքները, ի թիվս այլնի, ներառում են հոգեբանական բարեկեցությունը և արժանապատվությունը (*տե՛ս Բեիզարասը և Լեվիցկասն ընդդեմ Լիտվայի գործով Եվրոպական դատարանի 14.05.2020 թվականի վճիռը, պարբ. 117*), *Ֆիզիկական և հոգեկան անձեռնմխելիությունը (տե՛ս Սյոդերմանն ընդդեմ Շվեդիայի գործով Եվրոպական դատարանի 12.11.2013 թվականի վճիռը, պարբ. 80)*:

Վերահաստատելով նախկինում արտահայտած դիրքորոշումը և հաշվի առնելով Եվրոպական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումները հարկ է արձանագրել, որ մարդու արժանապատվությունը մարդու իրավունքների հիմնական աղբյուրն է, պետության գոյության հիմնական պատճառներից մեկը: Մարդու արժանապատվության մասին նշված է նաև Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում, «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրում, որոնց համաձայն՝ մարդիկ ծնվում են ազատ և հավասար իրենց արժանապատվությամբ և իրավունքներով, բոլոր մարդկանց ներհատուկ է արժանապատվությունը:

Սահմանադրությամբ հռչակված է, որ Հայաստանի Հանրապետությունը ժողովրդավարական և իրավական պետություն է: Հայաստանի Հանրապետությունում մարդու արժանապատվությունը ճանաչվում է որպես բարձրագույն արժեք, որպես մարդու իրավունքների ու ազատությունների անքակտելի հիմք, ինչից հետևում է, որ յուրաքանչյուրի արժանապատվությունը ենթակա է պաշտպանության պետության կողմից: Միաժամանակ, ազատորեն արտահայտվելու իրավունքն ընկած է ժողովրդավարական հասարակության և իրավական պետության հիմքում, այն հանդիսանում է ժողովրդավարական հասարակության զարգացման հիմնական խթաններից մեկը, և ՀՀ Սահմանադրության 23-րդ և Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածներն անվերապահորեն հետապնդում են վերը նշված նպատակը: Սակայն, ինչպես նշված է Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ մասում, այս ազատության իրականացումը կապված է պարտականությունների և պատասխանատվության հետ, մասնավորապես այն կարող է սահմանափակվել ի թիվս այլնի նաև այլ անձանց հեղինակությունը կամ իրավունքները պաշտպանելու նպատակով:

Նշված դիրքորոշումը համահունչ է *Անիկ Դավթյանն ընդդեմ Տիգրան Վիրաբյանի թիվ ԱՎԴ/0179/02/13 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 08.05.2014 թվականի որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշմանը*:

Հիշյալ որոշմամբ ՀՀ վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ այն դեպքերում, երբ մարդու արժանապատվության և արտահայտվելու ազատության իրավունքի բախում է տեղի ունենում, անհրաժեշտ է գտնել **պարզ հավասարակշռություն** սրանց միջև: Սրանցից յուրաքանչյուրն էլ ժողովրդավարական հասարակության անհրաժեշտ բաղադրամասեր են, և երկուսն էլ պետք է ներդաշնակորեն առկա լինեն ժողովրդավարական հասարակությունում:

Սահմանադրության՝ անձի արժանապատվությանը և արտահայտվելու ազատության իրավունքին վերաբերող հոդվածների համադրված վերլուծությունից հետևում է, որ մարդու արժանապատվությունից, ներառյալ՝ պատիվը, բարի համբավը և մասնավոր կյանքը, բխող իրավունքները և ազատությունները, որպես բացարձակ իրավունք գործնականում կարող են արդարացնել արտահայտվելու ազատության սահմանափակումը միայն իրավաչափ շրջանակներում: Այդ մոտեցումն է դրված նաև Կոնվենցիայի 10-րդ, «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրի 17-րդ և 19.3-րդ, Մարդու իրավունքների հանընդհանուր հռչակագրի 12-րդ հոդվածների հիմքում:

ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր 14.09.2010 թվականի թիվ ՍԴՈ-913 որոշմամբ նշել է. «Մարդու և քաղաքացու իրավական կարգավիճակի կարևորագույն բաղադրիչը նրա արժանապատվությունն է, որն իր սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ առաջնային

նշանակություն ունի մարդու և քաղաքացու հիմնական բոլոր իրավունքների ու ազատությունների ազատ, անարգել ու երաշխավորված իրականացման համար: Այն նաև ենթադրում է ինչպես սահմանադրորեն թույլատրելի շրջանակներում անձի կողմից որոշակի գործողությունների կատարում և կամահայտնության դրսևորում, այնպես էլ դրանք պաշտպանելու պետության համարժեք պարտականություն»:

«Քաղաքացիական օրենսգրքի 162.1 հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ պատվին, արժանապատվությանը կամ գործարար համբավին պատճառված վնասը հատուցվում է նույն օրենսգրքի 1087.1 հոդվածով (...) սահմանված կարգին և պայմաններին համապատասխան:

Նույն օրենսգրքի 1087.1 հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ անձը, որի պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը արատավորել են վիրավորանքի կամ զրպարտության միջոցով, կարող է դիմել դատարան՝ վիրավորանք հասցրած կամ զրպարտություն կատարած անձի դեմ:

Նույն հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ նույն օրենսգրքի իմաստով՝ զրպարտությունը անձի վերաբերյալ այնպիսի փաստացի տվյալներ (statement of fact) հրապարակային ներկայացնելն է, որոնք չեն համապատասխանում իրականությանը և արատավորում են նրա պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը:

«Վճռաբեկ դատարանը նախկինում կայացրած որոշումներով անդրադարձել է քաղաքական խոսքին կամ հանրությանը հետաքրքրող հարցերի շուրջ բանավեճին և պաշտոնատար անձանց քննադատությանը, որոնք վերստին կքննարկվեն ստորև՝ Եվրոպական դատարանի ձևավորած նախադեպային իրավունքի և «Վճռաբեկ դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո:

Եվրոպական դատարանն ընդգծել է, որ քաղաքական խոսքը կամ հանրությանը հետաքրքրող հարցերի շուրջ բանավեճը սահմանափակելու առումով Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետը կիրառման նեղ ոլորտ ունի (*տե՛ս Ուինգրովն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործով Եվրոպական դատարանի 25.11.1996 թվականի վճիռը, կետ 58*): Թույլատրելի քննադատության սահմաններն ավելի լայն են կառավարության, քան թե մասնավոր քաղաքացու կամ նույնիսկ քաղաքական գործչի նկատմամբ: Ժողովրդավարական հասարակարգում պետության գործողությունները կամ բացթողումները պետք է լինեն ոչ միայն օրենսդիր և դատական մարմինների, այլև հանրային կարծիքի խիստ վերահսկողության առարկա (*տե՛ս Ինկալն ընդդեմ Թուրքիայի գործով Եվրոպական դատարանի 09.06.1999 թվականի վճիռը, կետ 54*):

Ի տարբերություն մասնավոր անձանց՝ քաղաքական գործիչներն անխուսափելիորեն և գիտակցաբար իրենց հասանելի են դարձնում արված յուրաքանչյուր խոսքի և գործի նկատմամբ լրագրողների և հանրության լայն խավերի սրված ուշադրության համար, և նրանք այդ կապակցությամբ պարտավոր են հանդուրժողականության ավելի մեծ աստիճան դրսևորել: Անկասկած, Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերությունը թույլ է տալիս պաշտպանել այլոց, այսինքն՝ բոլոր անհատների հեղինակությունը, և այս պաշտպանությունը տարածվում է քաղաքական գործիչների նկատմամբ ևս, եթե նույնիսկ նրանք հանդես չեն գալիս իրենց մասնավոր կարգավիճակում, սակայն նման դեպքերում այդպիսի պաշտպանության պահանջները պետք է կշեռքի նժարին դնել՝ մյուս նժարին դնելով քաղաքական հարցերը բաց կերպով քննարկելու շահերը (*տե՛ս Լինգենսն ընդդեմ Ավստրիայի գործով Եվրոպական դատարանի 08.07.1986 թվականի վճիռը, կետ 42*):

Անդրադառնալով քաղաքացիական ծառայողների նկատմամբ քննադատության սահմանների հարցին՝ Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ քաղաքացիական ծառայողների նկատմամբ ևս, ինչպես քաղաքական գործիչների դեպքում, ընդունելի են քննադատության ավելի լայն սահմաններ: Այնուամենայնիվ, քաղաքացիական ծառայողները

լիազորությունների պատշաճ կատարումն ապահովելու առումով պետք է վայելեն հասարակական վստահություն, զերծ լինեն անընդմեջ քննադատությունից, և այդ պատճառով է, որ անհրաժեշտ է նրանց տրամադրել պաշտպանություն իրենց պարտականությունների կատարման առնչությամբ վիրավորական և գրպարտչական հարձակումներից (*լրե՛ս Յանովսկին ընդդեմ Հեհաստրանի 21.01.1999 թվականի վճիռը, կետ 33*):

Հարկ է ընդգծել, որ դատարանները պետք է հաշվի առնեն տարբերությունը քաղաքական գործիչների և հանրային ծառայողների միջև, և այն, որ **հանրային ծառայողները՝** ներառյալ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները, իրականացնում են հատուկ լիազորություններ և **պետք է ունենան հանրային վստահություն, հետևաբար նրանք պետք է պաշտպանված լինեն վիրավորական և գրպարտչական հարձակումներից:**

Մյուս կողմից հարկ է նշել, որ Եվրոպական դատարանը մամուլի ազատությանը տալիս է ուժեղ պաշտպանություն ոչ միայն քաղաքական, այլև ընդհանրապես հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող հարցերի հրապարակային քննարկման շրջանակներում (*լրե՛ս, օրինակ, Հինգենսն ընդդեմ Ավստրիայի գործով Եվրոպական դատարանի 1986 թվականի վճիռը*): Մամուլի ազատության համատեքստում կարևոր խնդիրներից է հանրային խոսակցությունների և երրորդ անձանց պնդումների հրապարակումը, որոնք լրագրողները չեն կարող ապացուցել: Մասնավորապես, *Թորգիր Թորգիրսոնն ընդդեմ Իսլանդիայի* գործով դիմումատուն լրագրող էր, ով ոստիկանության դեմ ուղղված կոշտ մեղադրանքներ էր հրապարակել, որոնք հավաքագրվել էին տարբեր աղբյուրներից. հոդվածում հիմնականում նշված էին հանրության շրջանում տարածված խոսակցություններ՝ ոստիկանության ներկայացուցիչների դրսևորած կոպիտ և (կամ) քրեորեն պատժելի վարքագծի վերաբերյալ: Թեև պատասխանող կողմը պնդում էր, որ դիմումատուի հոդվածները չունեն օբյեկտիվ և փաստացի հիմք, քանի որ նա չէր կարողացել ապացուցել մեղադրանքների ճշմարտացիությունը, Եվրոպական դատարանը **ճշմարտացիության պահանջը համարեց անհիմն, նույնիսկ անհնարին խնդիր, և գտավ, որ մամուլը գրեթե ոչինչ չէր կարողանա հրապարակել, եթե պահանջվեր հրապարակել միայն լիովին ապացուցված փաստեր** (*լրե՛ս Թորգիր Թորգիրսոնն ընդդեմ Իսլանդիայի գործով Եվրոպական դատարանի 1992 թվականի վճիռը*):

«Դարեակիզբ» ՄՊԸ-ն ընդդեմ Հայաստանի գործով Եվրոպական դատարանն ընդգծել է, որ ժողովրդավարական պայմաններում մամուլի կողմից իրականացվող էական գործառույթի ուժով Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածով ապահովվում է լրագրողների պաշտպանությունը՝ պայմանով, որ նրանք գործեն բարեխղճորեն, որպեսզի պատասխանատու լրագրության սկզբունքներին համապատասխան ճշգրիտ և հուսալի տեղեկություններ տրամադրեն: Տվյալ գործով Եվրոպական դատարանն արձանագրեց Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի խախտում այն հիմքով, որ ներպետական դատարանները սահմանափակվել էին պարզելով, որ վիճարկվող հրապարակումն արատավորել է հայցվորների պատիվը, արժանապատվությունը և գործարար համբավը, և որ դիմումատու ընկերությունը չի կարողացել ապացուցել իր հրապարակած տվյալների ճշմարտացիությունը: Ըստ Եվրոպական դատարանի՝ ներպետական դատարանները հաշվի չէին առել հետևյալ տարրերը. դիմումատու ընկերության՝ որպես **լրատվական ընկերության դիրքորոշումը**, ինչպես նաև նրա կողմից **բարեխղճության առկայությունը կամ բացակայությունը**, հայցվորների՝ որպես ընտրված **պաշտոնատար անձանց դիրքորոշումը**, **հոդվածը հրապարակելիս** դիմումատու ընկերության կողմից **հետապնդվող նպատակը**, վիճարկվող հոդվածում **հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող կամ ընդհանուր մտահոգության հարցի** առկայությունը, երեք Խորհրդարանի անդամների՝ ենթադրյալ **քրեական գործունեության վերաբերյալ տեղեկության ճշմարտացիությունը**: Բաց թողնելով այդ տարրերի հետ կապված որևէ վերլուծություն՝

ներպետական դատարաններն ուշադրություն չեն դարձրել այն էական **գործառույթին, որը մամուլն իրականացնում է ժողովրդավարական հասարակությունում:**

Վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումների հիման վրա հարկ է արձանագրել, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 8-րդ կետով նախատեսված պատասխանատվության միջոցների կիրառման, հետևաբար և կարծիքի ազատ արտահայտման և տեղեկություններ տարածելու իրավունքին միջամտելու ժամանակ դատարանները պետք է հաշվի առնեն, որ քաղաքական գործիչների, հանրային ծառայողների, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների նկատմամբ **քննադատության սահմաններն ավելի լայն են, քան մասնավոր անձանց դեպքում՝ այն հաշվառմամբ, որ պետք է ապահովվի հանրային ծառայողների և հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց նկատմամբ հանրության վստահությունը՝ պաշտպանելով նրանց վիրավորանքից և զրպարտությունից:** Միաժամանակ, պաշտոնատար անձանց վերաբերյալ մամուլի միջոցով հրապարակումները, որոնք հավաքագրվել են տարբեր աղբյուրներից (օրինակ՝ հանրության շրջանում տարածված խոսակցություններ՝ ոստիկանության ներկայացուցիչների դրսևորած կոպիտ և (կամ) քրեորեն պատժելի վարքագծի վերաբերյալ), որպես զրպարտություն գնահատելու հարցերում պետք է նկատի ունենալ, որ հանրային հետաքրքրության շրջանակներում լուսաբանվող տեղեկություններ հրապարակելիս լրատվամիջոցներից **չի կարող պահանջվել ապացուցել դրանց ճշմարտացիությունը, եթե նրանք գործել են բարեխղճորեն:**

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 5-րդ մասի 2-րդ կետի համաձայն՝ նույն հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված փաստացի տվյալները հրապարակային ներկայացնելը չի համարվում զրպարտություն, եթե դա տվյալ իրավիճակում և իր բովանդակությամբ պայմանավորված է գերակա հանրային շահով, և եթե փաստացի տվյալները հրապարակայնորեն ներկայացրած անձն ապացուցի, որ ողջամտության սահմաններում ձեռնարկել է միջոցներ՝ պարզելու դրանց ճշմարտությունը և հիմնավորվածությունը, ինչպես նաև հավասարակշռված և բարեխղճորեն է ներկայացրել այդ տվյալները:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, անդրադառնալով նշված իրավադրույթում ամրագրված «գերակա հանրային շահ» եզրույթին, նշել է, որ յուրաքանչյուր դատական գործի քննության շրջանակներում անհրաժեշտ է պարզել՝ արդյոք ներկայացված փաստացի տվյալները տվյալ իրավիճակում և իրենց բովանդակությամբ բխել են գերակա հանրային շահից, որն անմիջականորեն պայմանավորված է հասարակության տեղեկացված լինելու իրավունքի շահով, արդյոք հանրության համար այդ տեղեկատվությունը զգալիորեն անհրաժեշտ է եղել, արդյոք հասարակությունը հետևել է այդ տեղեկությունների տարածման ընթացքին և սպասել դրանց հետագա հրապարակմանը: «Գերակա հանրային շահը» գնահատելիս վերոնշյալ հարցերին պատասխանելու անհրաժեշտությունը բխում է նրանից, որ զանգվածային լրատվության միջոցների վրա է դրված հասարակական հետաքրքրություն ներկայացնող ոլորտների և հարցերի վերաբերյալ տեղեկատվության, այդ թվում գաղափարների տարածման պարտականություն: Զանգվածային լրատվության միջոցների այդ գործառույթին (պարտականությանը) զուգորդվում (համապատասխանում) է հասարակության կողմից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը (*տե՛ս Թաթուլ Մանասերյանն ընդդեմ «Սկիզբ Մեդիա Կենտրոն» ՍՊԸ-ի թիվ ԵԿԴ/2293/02/10 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.04.2012 թվականի որոշումը*):

Զարգացնելով նշված դիրքորոշումը՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը մեկ այլ որոշմամբ գտել է, որ գերակա հանրային շահով պայմանավորված լինելու պայմանն ունի գերակշռող ազդեցություն, իսկ մյուս պայմանները՝ ճշմարտացիությունը և հիմնավորվածությունը պարզելը և հավասարակշռված ու բարեխղճորեն ներկայացնելը, լրացնում են այդ պայմանին՝ այդպիսով

ամբողջացնելով տեղեկությունը գրապարտություն չդիտելու հիմքը: Հետևաբար, հիշատակված դրույթի պայմանները ինքնուրույն գործել չեն կարող:

«Գերակա հանրային շահ» եզրույթում օգտագործվող «գերակա» ածականը բնութագրում է հրապարակվող տեղեկատվության հրատապությունը, այդ տեղեկատվության սոցիալական անհրաժեշտությունը: Հետևաբար, դատարանները նշված եզրույթը գնահատելիս օգտվում են որոշակի հայեցողությունից և կոնկրետ դեպքում պետք է որոշեն, թե արդյոք այս կամ այն տեղեկատվությունը պայմանավորված է եղել սոցիալական անհրաժեշտությամբ, թե այն զուտ մասնավոր բնույթ է կրել: Անհրաժեշտաբար պետք է ընդգծել, որ մամուլում հրապարակվող ցանկացած տեղեկություն չի կարող բավարարել այս պայմանին, քանի որ տեղեկությունները հաճախ կրում են մասնավոր բնույթ և չունեն հանրային լայն հետաքրքրություն (*տե՛ս Ժիրայր Ալեքիյանն ընդդեմ «Արմենիա Թի-Վի» ՓԲԸ-ի թիվ ԵԱԴԴ/2612/02/16 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 18.10.2019 թվականի որոշումը*):

«Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածի համաձայն՝ նույն օրենքով սահմանվում են Հայաստանի Հանրապետությունում հանրային ծառայության սկզբունքները, (...) բարեվարքության համակարգը, (...) նույն օրենքով նախատեսված այլ հարաբերությունները:

Նույն օրենքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝

1. Հանրային պաշտոններն ընտրովի կամ նշանակովի պաշտոններ են, որոնք զբաղեցվում են քաղաքական գործընթացների, հայեցողական որոշումների, ինչպես նաև օրենքով նախատեսված այլ ընթացակարգերի արդյունքով: Այդ պաշտոններն զբաղեցնող անձինք իրենց լիազորությունների շրջանակներում անհատական կամ կոլեգիալ կարգով ընդունում են որոշումներ, պատասխանատվություն կրում իրենց կայացրած որոշումների համար, եթե օրենքով այլ բան նախատեսված չէ:

2. Հանրային պաշտոնը դասակարգվում է խմբերի՝ պետական և համայնքային:

3. Պետական պաշտոնները դասակարգվում են տեսակների՝ քաղաքական, վարչական, ինքնավար և հայեցողական (...):

Նույն օրենքի 6-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ պետական վարչական պաշտոններն են (...) մարզպետների (...) պաշտոնները:

Նույն օրենքի 21-րդ հոդվածի համաձայն՝ բարեվարքության համակարգը ներառում է հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների վարքագծի սկզբունքները և դրանցից բխող վարքագծի կանոնները (...):

Նույն օրենքի 22-րդ հոդվածի համաձայն՝ վարքագծի սկզբունքներն են հանրությանը ծառայելու գիտակցումը, հավատարմությունը հանրային շահին, բարեկրթությունը և հարգալիրությունը, բարեխղճությունը, օբյեկտիվությունը:

Նույն օրենքի 25-րդ հոդվածի համաձայն՝ հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձինք և հանրային ծառայողները դրսևորում են **պաշտոնին վայել վարքագիծ**: Նրանք բարեկիրթ վերաբերմունք են դրսևորում բոլոր այն անձանց նկատմամբ, որոնց հետ շփվում են իրենց լիազորություններն իրականացնելիս:

Վերոնշյալ իրավանորմերի հաշվառմամբ գտնում են, որ մամուլի հրապարակումը կարող է սոցիալապես անհրաժեշտ համարվել նաև այն դեպքում, երբ դա վերաբերում է հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց՝ իրենց պաշտոնի հետ անհամատեղելի կամ հանրության վստահությունը նվազեցնող արարք կատարած լինելուն:

Ի տարբերություն վիրավորանքի, երբ տեղեկատվության՝ գերակա հանրային շահով պայմանավորված լինելու հանգամանքի առկայությունը բացառում է տվյալ տեղեկատվությունը վիրավորանք համարելը, գրապարտության դեպքում անհրաժեշտ է լրացուցիչ փաստական կազմի առկայություն: Մասնավորապես՝ փաստացի տվյալներ հրապարակած անձը պետք է

ապացուցի, որ մինչ հրապարակելը ձեռնարկել է այնպիսի միջոցներ, որոնք հնարավորություն են ընձեռել վերջինիս հանգելու հետևության այն մասին, որ այդ փաստացի տվյալները պայմանավորված են գերակա հանրային շահով և կարող էին համապատասխանել իրականությանը: Բացի դրանից, հրապարակող անձը պետք է նշված տվյալները բացահայտի բարեխղճորեն և հավասարակշռված: Այս դեպքում բարեխղճությունը ենթադրում է տեղեկատվության (փաստացի տվյալ(ներ)ի) ամբողջական, առանց էական նշանակություն ունեցող փաստերի փոփոխման շարադրանք: Ինչ վերաբերում է «հավասարակշռված» եզրույթին, ապա հավասարակշռվածությունը պետք է առկա լինի ներկայացվող փաստացի տվյալների և գերակա հանրային շահի հարաբերակցության առումով: Փաստացի տվյալների հրապարակումը, պայմանավորված լինելով գերակա հանրային շահով, չպետք է պարունակի զրպարտող այլ տեղեկություններ, որոնք չեն առնչվում տվյալ խնդրին:

Ընդ որում, Վճռաբեկ դատարանը կարևորում է այս հարցում լրագրողների գործունեության բնույթը: Լրագրողները լրատվական գործունեություն իրականացնող (այսինքն՝ «Ձանգվածային լրատվության միջոցների մասին» ՀՀ օրենքի տրամաբանությամբ՝ տեղեկատվություն տարածող) արհեստավարժ սուբյեկտներ են: Եթե հասարակության սովորական անդամի համար միգուցե կարող է ոչ միանշանակ լինել տեղեկատվության տարածման հարցում բարեխղճության սկզբունքի պահպանումը, ապա սույն սկզբունքը պետք է ընկած լինի լրագրողական գործունեության հիմքում (*տե՛ս Ժիրայր Սեֆիլյանն ընդդեմ «Արմենիա Թի-Վի» ՓԲԸ-ի թիվ ԵԱԴԴ/2612/02/16 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 18.10.2019 թվականի որոշումը*):

Զարգացնելով վերոնշյալ դիրքորոշումները՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը մեկ այլ որոշմամբ նշել է, որ «մինչև տեղեկությունների հրապարակումը միջոցներ ձեռնարկելու» պահանջն ինքնանպատակ չէ: Այն ուղղված է երկու հարցի պատասխաններ ստանալուն. **նախ՝ արդյո՞ք հրապարակվող տեղեկատվությունը բխում է գերակա հանրային շահից, հանրությունն արդյո՞ք հետաքրքրված է նման տեղեկատվությամբ և սպասում է դրան: Երկրորդ՝ հրապարակվող տեղեկությունները համապատասխանո՞ւմ են իրականությանը, թե՛ ոչ:**

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ ինքնանպատակ կլինեք օրենսդրական նման կարգավորումը, եթե քննարկվող դրույթն ընկալվեր բացառապես տեղեկատվության՝ իրականությանը համապատասխանելու ճշտումը կատարելու ֆորմալ պարտականություն: Դրույթի նման մեկնաբանումը և կիրառումը կարող է հանգեցնել ցանկացած տեղեկատվության հրապարակման, թեկուզև անձը, ում վերաբերյալ հրապարակվում է տեղեկատվությունը, նախապես հերքել է այն: Հետևաբար, ՀՀ վճռաբեկ դատարանը եզրահանգել է, որ քննարկվող դրույթի պաշտպանությունից չեն կարող օգտվել այն սուբյեկտները, ովքեր բավարարվել են զուտ տեղեկատվության իրական լինելը ճշտելու պահանջի ձևական պահպանմամբ և թեկուզև ստանալով հրապարակվող նյութի՝ իրականությանը չհամապատասխանելու վերաբերյալ տեղեկություն՝ հրապարակել են այն (*տե՛ս Մարգարիտա Խաչատրյանն ընդդեմ «Հրապարակ օրաթերթ» ՍՊԸ-ի քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.07.2013 թվականի որոշմամբ*):

2/ Իրավահարաբերության ծագման պահին գործող ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 8-րդ կետի համաձայն՝ զրպարտության դեպքում անձը կարող է դատական կարգով պահանջել հետևյալ միջոցներից մեկը կամ մի քանիսը՝

1) եթե զրպարտությունը տեղ է գտել լրատվական գործունեություն իրականացնողի տարածած տեղեկատվության մեջ, ապա լրատվության այդ միջոցով հրապարակայնորեն հերքել զրպարտություն համարվող փաստացի տվյալները և (կամ) հրապարակել դրանց վերաբերյալ իր պատասխանը: Հերքման ձևը և պատասխանը հաստատում է դատարանը՝ ղեկավարվելով «Ձանգվածային լրատվության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով.

2) սահմանված նվազագույն աշխատավարձի մինչև 2000-ապատիկի չափով փոխհատուցում վճարել:

Նույն հոդվածի 11-րդ կետի համաձայն՝ նույն հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերով սահմանված փոխհատուցման չափը սահմանելիս դատարանը հաշվի է առնում կոնկրետ գործի առանձնահատկությունները, ներառյալ՝

1) վիրավորանքի կամ զրպարտության եղանակը և տարածման շրջանակը.

2) վիրավորողի կամ զրպարտողի գույքային դրությունը:

Սույն հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում փոխհատուցման չափը սահմանելիս դատարանը չպետք է հաշվի առնի վիրավորանքի կամ զրպարտության հետևանքով պատճառված գույքային վնասը:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, նախկինում կայացրած որոշումներում անդրադառնալով վիրավորանքի և զրպարտության գործերով դրամական փոխհատուցման չափը որոշելու հարցին, նշել է, որ փոխհատուցման չափ սահմանելու յուրաքանչյուր դեպքում պետք է հաշվի առնվի վիրավորանք կամ զրպարտություն կատարած անձի ֆինանսական վիճակը, և բացառվի փոխհատուցման այնպիսի չափերի և ձևերի սահմանումը, որոնք կարող են վճռորոշ նշանակություն ունենալ պատասխանող կողմի համար, առավել ևս, եթե պատասխանող կողմը զանգվածային լրատվության միջոց է՝ նրա հետագա գործունեությունը շարունակելու առումով (տե՛ս, օրինակ, *Թաթուլ Մանասերյանն ընդդեմ «Սկիզբ Մեդիա Կենտրոն» ՍՊԸ-ի գործով* ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշումը):

Այս կապակցությամբ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը բազմիցս անդրադարձել է փոխհատուցման ողջամտության հարցին, որը պետք է համաչափ լինի անձի պատվին, արժանապատվությանը կամ գործարար համբավին պատճառված վնասին և միաժամանակ **անհարկի ֆինանսական պարտավորություններ չառաջացնի պատասխանողի համար** (տե՛ս, օրինակ, *Վանո Եղիազարյանն ընդդեմ Բորիս Աշրաֆյանի, Երրորդ անձ «Սկիզբ Մեդիա Կենտրոն» ՍՊԸ-ի թիվ ԼԴ/0749/02/10 քաղաքացիական գործով* ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.04.2012 թվականի որոշումը):

ՀՀ վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերը հնարավորություն են տալիս անձին նախատեսված մեկ կամ մի քանի միջոցների կիրառմամբ զրպարտող կամ վիրավորող սուբյեկտին պատասխանատվության ենթարկելու պահանջ ներկայացնել: Այդուհանդերձ, վճռաբեկ դատարանը եզրակացնում է, որ դատարանները յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում պետք է անհրաժեշտ գնահատական տան այն հանգամանքին, թե արդյոք կողմերը որևէ փորձ արել են վեճը լուծել «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածով սահմանված արտադատական կարգով, այն է՝ **արդյոք անձը մինչև դատարան հայց ներկայացնելը դիմել է համապատասխան լրատվամիջոցին հերքում հրապարակելու պահանջով, և այդ պահանջին զանգվածային լրատվության միջոցը որևէ ընթացք տվել է, թե ոչ**: Բացի դրանից, դատարանները քննարկվող հարցի վերաբերյալ գործեր քննելիս նախ պետք է ջանքեր գործադրեն գործը հաշտությամբ լուծելու ուղղությամբ, այնուհետև գործում առկա բոլոր ապացույցների գնահատմամբ պարզեն՝ **արդյոք հնարավոր չէ վերականգնել անձի պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին պատճառված վնասը ոչ նյութական փոխհատուցում նշանակելու միջոցով**, քանի որ օրենսդիրը մինչև նյութական փոխհատուցում սահմանելը ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածով սահմանել է նաև պատճառված վնասի վերականգնման այլ միջոցների ընտրության և կիրառման հնարավորություն (զրպարտության դեպքում՝ եթե զրպարտությունը տեղ է գտել լրատվական գործունեություն իրականացնողի տարածած տեղեկատվության մեջ, ապա լրատվության այդ միջոցով հրապարակայնորեն հերքել զրպարտություն համարվող փաստացի տվյալները և (կամ) հրապարակել դրանց վերաբերյալ իր պատասխանը):

Նյութական փոխհատուցում նշանակելու դեպքում անհրաժեշտ է, որ դատարանները մեծ ուշադրություն դարձնեն փոխհատուցվող գումարի չափին, պատասխանողներից պահանջեն նրանց եկամուտների վերաբերյալ պետական իրավասու մարմիններին ներկայացված ֆինանսական և այլ փաստաթղթեր (օրինակ՝ ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեին ներկայացված հարկային հաշվետվությունները), հակառակ դեպքում մեծ չափով փոխհատուցումները կարող են ծանր հետևանքներ ունենալ վերջիններիս բնականոն գործունեությունը շարունակելու առումով: Ընդ որում, այս հարցի քննարկման ժամանակ դատարանները պետք է ուշադրություն դարձնեն **նյութական փոխհատուցման պահանջի վերաբերյալ պատասխանող կողմի ներկայացրած փաստարկներին**, որոնք, ըստ էության, պետք է պարունակեն նաև տեղեկություններ՝ իրենց բնականոն գործունեության նկատմամբ պահանջվող փոխհատուցման չափի ֆինանսական ազդեցության վերաբերյալ:

Դրամական փոխհատուցման չափ սահմանելիս դատարանները նախ և առաջ պետք է հաշվի առնեն, թե **ինչ միջոցով կամ եղանակով է կատարվել զրպարտությունը կամ վիրավորանքը, և ապա դրա տարածման շրջանակը**: Գնահատման առարկա պետք է դառնա օգտագործված միջոցի կամ եղանակի՝ տեղեկատվության արագ և համընդհանուր տարածման հարցը: Այսպես՝ զանգվածային լրատվության միջոցներով կատարված հրապարակումների տարածումը շատ ավելի արագ է, քան եթե հրապարակումն արվեր անձանց փոքրաթիվ խմբի շրջանակում: Միաժամանակ պետք է հաշվի առնել նաև տեղեկատվությունը տարածելու շրջանակը: Զանգվածային լրատվության միջոցները, որոնք գործում են տեղական մակարդակում (մարզ, քաղաք), ունեն տարածման ավելի փոքր շրջանակ, քան հանրապետության ամբողջ տարածքով հեռարձակվող և տարածվող լրատվամիջոցները:

Դրամական փոխհատուցման չափ սահմանելիս դատարանների կողմից հաշվի առնվող վերոնշյալ հանգամանքները սպառիչ չեն, քանի որ օրենսդիրը սահմանել է դատարանի պարտականությունը՝ հաշվի առնելու **կոնկրետ գործի առանձնահատկությունները**: ՀՀ վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ ի թիվս վերոգրյալ հանգամանքների, այն դեպքերում, երբ վիրավորանքը կամ զրպարտությունը շարունակվում են նաև գործի քննության ընթացքում (գործի՝ դատարանում քննության գտնվելու ողջ ժամանակահատվածում), այդ հանգամանքը դատարանները կարող են հաշվի առնել դրամական փոխհատուցման չափ նշանակելու հարցը լուծելիս:

Զարգացնելով վերոհիշյալ իրավական դիրքորոշումները՝ անհրաժեշտ է հավելել, որ պաշտոնատար անձանց պարագայում փոխհատուցման չափը որոշելու համար էական պետք է համարել նաև հայցվորի սուբյեկտային առանձնահատկությունները: Մասնավորապես, հայցվորը, լինելով պաշտոնատար անձ, պետք է գիտակցի, որ կրում է իր վարքագծի հետ կապված հանրության սուր քննադատության մեծ ռիսկ, ուստի նրան որպես փոխհատուցում տրամադրվող միջոցն իր նշանակությամբ որոշակիորեն տարբերվում է մասնավոր անձանց պատվի և արժանապատվության պաշտպանության համար տրամադրվող փոխհատուցումից: Կարևոր է վիրավորանքի կամ զրպարտության յուրաքանչյուր գործով ընդհանրապես, իսկ պաշտոնատար անձանց պարագայում՝ հատկապես, գնահատել պահանջվող դրամական փոխհատուցման համաչափությունը կոնկրետ սուբյեկտի հեղինակությանը պատճառված վնասին:

Եվրոպական դատարանը, իր մի շարք վճիռներում անդրադառնալով փոխհատուցման չափի ողջամտության հարցին, նշել է, որ վիրավորանքի և զրպարտության գործերով փոխհատուցման անկանխատեսելի մեծ գումար սահմանելը կարող է կարծիքի արտահայտման ազատության վրա «սառեցնող» (ճնշող) ազդեցություն ունենալ, հետևաբար պահանջվում է հարցի առավել հանգամանալից քննություն (*տե՛ս, օրինակ, Կասսարվան ընդդեմ Բուլղարիայի*

գործով (թիվ 22385/03 դիմում) Եվրոպական դատարանի 19.04.2011 թվականի վճիռը, պար. 71):

Եվրոպական դատարանը գտել է նաև, որ վնասի հատուցումը պետք է «անհրաժեշտ լինի ժողովրդավարական հասարակությունում» այն իմաստով, որ այն պետք է ողջամիտ հարաբերակցություն ունենա հեղինակությանը հասցված վնասի հետ (տե՛ս, Տոլստոյ Միլոսլավսկին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործով Եվրոպական դատարանի 13.07.1995 թվականի վճիռը, Շարք Ա թիվ 316-Բ, պար. 48-51): Մասնավորապես, Եվրոպական դատարանը խախտում է արձանագրել այն դեպքում, երբ ներպետական դատարանը փոխհատուցման չափ սահմանելիս բավարարվել է միայն **ընդհանուր նշանակություն ունեցող չափանիշներ վկայակոչելով՝ առանց հստակ հիմնավորման և առանց գնահատելու գումարի համաչափությունը** (տե՛ս «Կոմերսանտ»-ը և մյուսներն ընդդեմ Ռուսաստանի գործով (թիվ 37482/10 և 37486/10 դիմումներ) Եվրոպական դատարանի 23.06.2020 թվականի վճիռը, պար. 28):

Ամփոփելով վերոգրյալ իրավական դիրքորոշումները՝ հարկ է արձանագրել, որ դատարանները **պետք է մինչև նյութական փոխհատուցում սահմանելը քննարկման առարկա դարձնեն հայցվորի խախտված իրավունքները վերականգնելու՝ օրենքով նախատեսված այլ միջոցների կիրառման հնարավորությունը**, որը զանգվածային լրատվության միջոցների դեպքում չի խոչընդոտի նրանց հետագա բնականոն գործունեությանը՝ միաժամանակ բացառելով Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի խախտումը: Ընդ որում, նման հնարավորության հարցը պետք է քննարկվի՝ հաշվի առնելով կոնկրետ գործի փաստական հանգամանքները, այդ թվում հայցվորի սուբյեկտային առանձնահատկությունները, և անկախ նրանից՝ պատասխանող լրատվամիջոցը նյութական փոխհատուցման չափի դեմ առարկություններ ներկայացրել է, թե ոչ:

Դատարանը, մասնակիորեն բավարարելով հայցը, իսկ Վերաքննիչ դատարանը՝ անփոփոխ թողնելով վճիռը, ըստ էության գործի ելքի առանցքում դրել են հրապարակված տվյալների իրականությանը չհամապատասխանելու, պատասխանող ընկերության՝ հայցվորի պատիվը և արժանապատվությունը արատավորելու դիտավորություն ունենալու, փոխհատուցման չափի վերաբերյալ պատասխանողի կողմից դիրքորոշում արտահայտված չլինելու վերաբերյալ եզրահանգումները:

Մինչդեռ, ստորադաս դատարանների կողմից քննության առարկա չեն դարձվել հետևյալ հանգամանքները.

- ՀՀ Արարատի մարզպետի նկատմամբ քննադատության սահմաններն ավելի լայն են, քան մասնավոր անձանց դեպքում՝ այն հաշվառմամբ, որ պետք է ապահովվի նրա նկատմամբ հանրության վստահությունը՝ պաշտպանելով նրան վիրավորանքից և զրպարտությունից, միաժամանակ Ընկերության հրապարակումները որպես զրպարտություն գնահատելու հարցում պետք է նկատի ունենալ, որ Ընկերությունը դրանք հավաքագրել է տարբեր աղբյուրներից (մասնավորապես՝ հոդվածում նշված են՝ «168.am-ին հասած տեղեկությունով», «գյուղի բնակիչները վրդովված պատմում են միջադեպի մասին ու զարմացած են», «վարսավիր Սերոբի հետ մեզ հաջողվեց կապի դուրս գալ, երիտասարդը չհերքեց մեր տեղեկությունը, սակայն չցանկացավ որևէ բառ խոսել իր հետ կատարվածի մասին» արտահայտությունները), հետևաբար հանրային հետաքրքրության շրջանակներում լուսաբանվող վերոնշյալ տեղեկությունները հրապարակելիս լրատվամիջոցից չի կարող պահանջվել ապացուցել դրանց ճշմարտացիությունը, եթե լրատվամիջոցը գործել է բարեխղճորեն ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1 հոդվածի 5-րդ մասի 2-րդ կետի իմաստով,

- Վերաքննիչ դատարանի կողմից անդրադարձ չի կատարվել 168.am ինտերնետային կայքէջում 11.12.2019 թվականին հրապարակված «Ինչու ոստիկանությունը քրեական գործ չհարուցեց վարսավիրին ծեծի ենթարկելու միջադեպի առնչությամբ» վերտառությամբ հոդվածում տեղ գտած «168.am-ը հանրայնացրեց մարզպետ Գարիկ Սարգսյանի մասնակցությամբ հերթական սկանդալային միջադեպի կոծկված թեման» արտահայտությանը, որից փաստում է, որ լրատվական գործունեություն իրականացնելիս Ընկերությունը կատարել է իր լրագրողական պարտականությունները՝ որպես զանգվածային լրատվության միջոց և հանրության համար լուսաբանել է իրեն փոխանցված տեղեկությունները, այլ ոչ թե միտում է ունեցել զրպարտելու Գարիկ Սարգսյանին: Դատարանը չի անդրադարձել 168.am ինտերնետային կայքէջում 11.12.2019 թվականին հրապարակված «Ինչու ոստիկանությունը քրեական գործ չհարուցեց վարսավիրին ծեծի ենթարկելու միջադեպի առնչությամբ» վերնագրով հոդվածում տեղ գտած այն կարևոր հատվածին, որ վարսավիրի հայրը՝ Ռազմիկ ԲարՖյանը, «Ազատությանը» տված հարցազրույցով ոչ միայն հաստատել էր որդու հետ կատարված միջադեպի թեման, այլև 168.am-ի հրապարակումն ամբողջությամբ հաստատող նոր մանրամասներ էր հրապարակել, որոնք առնչվում էին Արարատի մարզպետ Գարիկ Սարգսյանին ու նրա վարորդին:
- Ենթադրյալ զրպարտության համար հայցվող պաշտպանության միջոցի ընտրության հարցը քննելիս գործի բոլոր փաստական հանգամանքների հաշվառմամբ պետք է պարզել, թե արդյոք հնարավոր չէ վերականգնել անձի պատվին, արժանապատվությանը և գործարար համբավին պատճառված վնասը ոչ նյութական փոխհատուցում նշանակելու միջոցով, իսկ նման հնարավորությունը հերքվելու դեպքում դրամական փոխհատուցման չափ նշանակելիս գնահատել և հաշվի առնել վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումներում որպես ուղենիշային ներկայացված հանգամանքները:

Ամփոփելով նշվածը՝ հարկ է արձանագրել, որ ստորադաս դատարանները չեն իրականացրել գործի բազմակողմանի քննություն, ուստի առկա է գործի նոր քննության անհրաժեշտություն սույն որոշմամբ, ինչպես նաև Եվրոպական դատարանի վկայակոչված որոշումներով արտահայտված իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո գործի փաստական հանգամանքների գնահատում:

Հետևաբար, անհրաժեշտ էր վճարել բողոքը բավարարել: Բեկանել ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 11.02.2022 թվականի որոշումը և գործն ուղարկել ՀՀ Արարատի և Վայոց ձորի մարզերի ընդհանուր իրավասության դատարան՝ նոր քննության՝ սույն հատուկ կարծիքում շարադրված պատճառաբանությամբ:

Դատավոր՝

ԷԴ. ՍԵԴՐԱԿՅԱՆ